

לעילוי נשמת גיסי היקר
הרה"ג ר' משה בן הגאון
ר' יצחק אדלר זצ"ל
נלב"ע בפתע מתוך ת"ת
י"ז בסיון תשע"ב

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת שלח

ולכן המרגלים נשאו את האשכול בכדי להראותו ולומר לבניי, שהנה כשם שאתם רואים בעיניכם שפירותיה של הארץ משונים כ"כ, כך תדעו לכם שיושביה משונים והינם גיבורים וענקיים ביותר, עד שאין אפשרות כלל לנצחם במלחמה.

ומעתה נמצא שהמרגלים לשיטתם סברו, שמדין ילא תעמוד על דם רעך' הם חייבים למנוע מבניי מלעלות לארץ, בכדי להצילם מהמוות שעתידיים למות בוודאי במלחמה עם יושבי הארץ הענקיים.

וכיון שלא הייתה להם אפשרות לשכנע בפייה את בניי שלא יעלו לארץ, עי"פ הסיפורים שיספרו להם שיושבי הארץ ענקיים ביותר (משום שבניי לא יאמינו להם עי"ז וכנ"ל), לכן הם סברו שמדין ילא תעמוד על דם רעך' הם חייבים לישא עימם את האשכול, בכדי שיוכלו לשכנע על ידו את בניי, שכשם שפירותיה של הארץ משונים כ"כ, כך יושביה משונים והינם גיבורים וענקיים ביותר, עד שאין אפשרות כלל לנצחם במלחמה.

ומעתה כיון שפיקוד' דוחה שבת, לכן סברו המרגלים שהם חייבים לישא ולטלטל את האשכול אפי' בשבת, כיון שרק עי"י האשכול הם יוכלו לשכנע ולהציל את בניי מלמות במלחמה, (והם לא יכלו להישאר במקומם בשבת ועי"י להימנע מחילול שבת, כיון שאז יושבי הארץ היו שמים ליבם אליהם, והם בעצמם היו נכנסים לסכנה, ודו"ק).

- ב -

אמנם באמת יש מקום לפלפל בדבר זה, משום דהנה בהגדה של פסח ימבית לוי' (עמ' שא) הובא המעשה דהלך: שנה אחת שלח הבית הלוי את בנו הגר"ח לורשא, בכדי לאפות שם את המצות לחג, - ואכן נסע הגר"ח לורשא ואפה שם את המצות בכל הידוריהן, - אך כאשר גמר את שליחותו והתכוון לחזור הביתה, התעוררה אצלו בעייה רצינית, מה יעשה עם 'ושמרתם את המצות'?

והרי יתכן שכאשר יסע ברכבת תחטפנו שינה, ואולי גם יתחלפו מצותיו שלו עם של אחר ועוד חששות... - ולכן הירבה לקשור את חבילות מצותיו עם חבלים רבים סביב, כך שידע ברור שאלו המצות שלו, וכאשר ישב ברכבת קשר שוב את החבלים לידי.

והנה כאשר הגיע לאביו והגיש לו את המצות, הקיפו בעל הבית הלוי בשאלות שונות, בכדי לוודא שאכן זיקדק באפיייתן ושמר עליהן היטב, - האם בטוח הוא שאלו המצות שלו הן ולא נתחלפו עם של שאר אנשים, והאם שמר עליהן כדת וכדין ועוד, - ועל כל שאלותיו השיב לו הגר"ח: 'כן, - עד אחד נאמן באיסוריין!', - ומכיון שכך סמך עליו אביו ואכל מצות אלו בפסח.

והנה באחד מימי החג הרגיש הבית הלוי, כי ידיו של בנו רבי חיים אדומות ואף נפוחות קצת, ושאלו אביו על כך, ורבי

ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים
אחד וישאיהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים: (יג, כג).

הנה המרגלים הלכו ותרו את הארץ גם בשבתות שהיו בתוך הארבעים יום שריגלו בהם, וכמבואר מדאיתא בקרא (יד, לד) שהקב"ה אמר: 'במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה יום לשנה תשא את עונתיכם ארבעים שנה', - וכן מתבאר בפשוט מדברי רש"י (יג, כה), שהמרגלים הלכו גם בשבת, עי"י ש.

ולכא' צ"ע טובא בזה, כיצד הותר להם לטלטל את האשכול ענבים בשבת, והרי מן הסתם עברו בדרכם גם ברשות הרבים, וא"כ צ"ע מאיזה דין הותר להם לטלטל את האשכול ענבים ברה"ר בשבת.

והנה הגר"י אייבשיץ צ"ל עמד על הקושיא הנ"ל בספרו 'תפארת יהונת' (שם), ותירץ בזה ע"פ מה דקיי"ל דשניים שעשו מלאכה בשבת פטורין, ולכן 'וישאיהו במוט בשנים' בכדי שלא יתחייב אחד מהם - עכ"ד, (וע"ע במש"כ המעתיק בהגהתו שם, ואכמ"ל).

ואמנם תירוץ זה יהיה רק ליישב את פשוטו של מקרא, אך בגמ' בסוטה (לד.) מבואר, ששמונה מרגלים נשאו את האשכול, והגמ' כתבה שם שלמי"ז נוכל לחשב מה הי' משקלו של האשכול, - והעולה משם שהאשכול הי' במשקל עצום מאוד, עד כדי כך שרק שמונה מרגלים ביחד יוכלו לישא אותו, עי"י ש.

וא"כ שוב צ"ע כנ"ל, מאיזה דין הותר להם לטלטל את האשכול ברה"ר בשבת, והרי קיי"ל (ש"ע או"ח סי' שטז, ה) שכאשר כל אחד אינו יכול לעשות את המלאכה לבדו, ועשו את המלאכה כמה אנשים ביחד, כולם חייבים, - וא"כ שוב צ"ע כיצד הותר להם לטלטל את האשכול בשבת, - (וכן צ"ע במה שמבואר בגמ' שם, שמרגל אחד נשא רימון ומרגל נוסף נשא תאינה, וצ"ע כיצד הותר להם לטלטל זה בשבת).

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש מקום לומר בזה, עי"פ מה שמבואר בגמ' וברש"י (שם, בד"ה שלא היו), שמלכתחילה המרגלים נשאו עימם אשכול משונה כזה בכדי להוציא דיבת הארץ, ולהראותו ולומר לבניי שכשם שפירותיה משונים כך יושביה משונים וגיבורים וגבוהים, עי"י ש.

ומעתה י"ל, דהמרגלים לשיטתם סברו (מחמת הנגיעות שלהם) שיש סכנה לעלות לארץ, כיון שיש שם אנשים ענקיים כ"כ שאין אפשרות לנצחם במלחמה, - אך המרגלים ידעו שכאשר יגיעו ויספרו לבניי איזה אנשים ענקיים הם ראו בארץ, אף אחד לא יאמין להם, כיון שקשה להאמין לדבר שהינו כ"כ רחוק מהמציאות המוכרת.

חיים ענהו, כי זה קרה לו בעקבות השתדלותו לשמור את המצות בכל הדרך הארוכה, וקשירת החבלים בהם ארז את חבילות המצות הדק היטב לידי, ומעוצם הקושי שבדבר נגרמו לו חבלות אלו בידי.

- ה -

אכן באמת יש ליישב את זה מב' צדדים, - א. י"ל דכל מה שהעלינו צד לומר, דגם לשיטת המרגלים הם לא היו חייבים לטרוח להביא ראיות ולשכנע את בני"י שלא לעלות לארץ, כיון שבעצם בני"י צריכים להאמין להם משום שבי' עדים נאמנים לכל דבר וכנ"ל, - צד זה יתכן רק לדעת המנ"ח (מצוה רלו, ב) שאין חיוב מצד לא תעמוד וכו' להציל את מי שמאבד עצמו לדעת.

אכן יעו"י בהערות של מכו"ן י-ם על המנ"ח שם, שצינו לכמה ראשונים ואחרונים שס"ל שכן יש חיוב להציל את מי שמאבד עצמו לדעת, וא"כ לפי"ז ודאי שלפי שיטתם של המרגלים הי' להם חיוב לטרוח להביא ראיות ולשכנע את בני"י שלא לעלות לארץ, כיון דלא שייך כאן סברא לומר דאם בני"י לא מאמינים להם הרי הם דאזיקו אנפשיהו, דעכ"פ אין זה גרע מהמאבד עצמו לדעת שיש חיוב להצילו, ופשוט.

ב. ועוד י"ל דגם אי נימא כדעת המנ"ח הנ"ל, שאין חיוב מצד לא תעמוד וכו' להציל את מי שמאבד עצמו לדעת, ונימא שהמרגלים לא היו חייבים לטרוח להביא ראיות ולשכנע את בני"י שלא לעלות לארץ וכנ"ל, - אך מ"מ י"ל דכאשר המרגלים החליטו כן לטרוח לישא עימם את האשכול בכדי לשכנע את ישראל (ואע"פ שגם לשיטתם לא היו מחוייבים בזה), אזי י"ל דבכה"ג שפיר דבר זה הי' דוחה את השבת לשיטתם.

זהו ע"פ יסודו של מרן הגר"ו **אוסרמן** זצ"ל, שביאר שמה שפיקו"נ של חבירו דוחה את כל התורה, זה לא משום 'המצוה' הגדולה של הצלת חבירו, אלא משום 'המצאות' של הצלת נפש חבירו.

וכך כתב הגר"א ב'קובץ הערות' (מח, טז) וז"ל: **'דלפי האמת הא דפיקו"נ דוחה לכל התורה, אין הכוונה דמצות הצלת נפש דוחה להאיסורין, - אלא אפי' ליכא מצוה כלל, שרי לעבור על האיסור במקום הצלת נפש, - דאפילו בעובר דלא הוי נפש מ"מ מותר לחלל שבת בשבילו... - ובתוס' ב"מ פ' המקבל (קיד: ד"ה אמר) כתבו, בהא דאליהו טימא את עצמו לכן הצרפית להחיותו אף דהוא כהן, משום פיקו"נ, ובוודאי ליכא מצות פיקו"נ במת להחיותו... - ומוכח מזה דפיקו"נ דוחה כל האיסורין, אפילו היכא דליכא מצוה, עכ"ל עיי"ש.**

- 1 -

[**הנה** לעצם העניין יש לשאול, מדוע משה רבינו ציווה אותם מלכתחילה לקחת מפרי הארץ, ואיזה היתר הי' להם מעיקרא לטלטל בשבת, - ויש מקום ליישב, דמשה רבינו התכוון שיטלטלו בשניים פרי כזה שכל אחד מהם יכול לישא לבדו, אך לא הי' בכונתו שביאור פרי גדול כזה שכל אחד אינו יכול לישא לבדו, ודו"ק.]

ועוד י"ל בעצם קושית הגר"י אייבשיץ הנ"ל, דמנ"ל שהם באמת טיילטלו את האשכול בשבת, והרי בפשטות י"ל דהם לקחו את האשכול רק בדרכם חוזר כשהיו כבר קרובים מאוד לחזרתם למדבר, ומנ"ל שהי' אז שבת בינתיים, - ועי"ע בספר 'סדרי פרישיות' (עמ' תקסב) שהביא שחלקו הדעות בזה מתייחס לקחו את האשכול, עיי"ש ואכמ"ל.]

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו ימים ז'ים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

חדברים נכתבו לעורכי לוב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון בחייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להצנחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (@50), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

רטן עליו אביו: ולמה לא אמרת לי זאת קודם, ואזי הייתי סמוך ובטוח יותר כי אין לפקפק כלל על כשרות המצות ושמירתן? - ענה לו בנו הגר"ח: **אבא רחמימא, עד אחד נאמן באיסורין הוא מן הדין, וכל שאר הדברים אינם אלא תירוצים, ולהכשיר את המצות בתירוצים לא רציתי... - עד כאן המעשה שהובא שם.**

- ג -

הנה לכאן צ"ע טובא בזה, דהן אמנם דברי הגר"ח שהשיב לאביו הינם דברי שנינות וחריפות, - אך מ"מ אכתי צ"ע טובא בזה, מדוע הגר"ח לא הי' מחוייב מדין כיבוד אב, לספר וכו' מתחילה לאביו על דבר החבלים שקשר בידי, ועי"ז הבית הלוי הי' כבר מתחילת החג סמוך ובטוח יותר, שאין לו מה לפקפק בכשרות המצות ושמירתן.

יש מקום לבאר בזה, דהיי"ל להגר"ח דבחיובי התורה נכללו רק דברים שבתוך כללי התורה וכנ"ל, ולכן אע"פ שלגופו של מעשה הגר"ח קיים את שלחות אביו על הצד היותר טוב עם כל החומרות ששייך לחשוש בהם, אך מ"מ לגבי מה שאביו הקיפו בשאלות האם המצות כשירות בתכלית ההידור וכו', הגר"ח הי' צריך להשיב לו את התשובה הטובה ביותר ע"פ דיני התורה.

וכיון שהגר"ח סבר שהתשובה הטובה ביותר לזה ע"פ דיני התורה היא, לומר לאביו שהוא יכול להיות סמוך ובטוח שהמצות כשירות בתכלית ההידור משום שיעד אחד נאמן באיסורין, - לכן הגר"ח סבר שאם בכל זאת אביו עדיין חושש לכשרות המצות שלא ע"פ דיני התורה (לפי דעתו), אזי שוב אין מוטל עליו חיוב לספר לאביו את הסיפור עם החבלים שכתך על ידי, בכדי שיהי' סמוך ובטוח יותר בכשרות המצות, כיון שבחיובי התורה נכללו רק דברים שבתוך כללי התורה, וגם לגבי כיבוד אב אינו מחוייב לעשות דברים שאינם בתוך כללי וגדרי התורה וכנ"ל.

[**אמנם** היו ת"ח שליט"א שטענו לך, שגם אי נימא שבאמת בשאר חיובי התורה י"ל דנכללו רק דברים שבתוך כללי התורה וכנ"ל, אך מ"מ לגבי כיבוד אב נראה להם לומר, שמחוייבים לעשות נחת רוח לאב גם במקום שאין זה בתוך כללי התורה, וא"כ לדבריהם נצטרך לחפש יישוב אחר בביאור המעשה עם הגר"ח הנ"ל, - ועי"ע בספר 'עובדות והנהגות' (ח"א עמ' רי) שהמעשה הזה הובא בגרסא שונה מהנ"ל, ולפי המסופר שם אכן אין מקום כלל לקושיא ששאלנו לעיל, עיי"ש ואכמ"ל.]

- ד -

וכעת נשוב לנידו"ד לגבי המרגלים שסברו שהם חייבים לישא ולטלטל את האשכול אפי' בשבת, כיון שרק עי"י האשכול הם יוכלו לשכנע ולהציל את בני"י מלחמה וכנ"ל, - דמעתה יש לדון ולומר בזה, דאם בחיובי התורה נכללו רק דברים שבתוך כללי התורה וכנ"ל, א"כ יש לדון דגם לשיטתם של המרגלים מצד דין לא תעמוד וכו' הם לא היו מחוייבים לישא עימם את האשכול בכדי לשכנע את בני"י שלא לעלות לארץ וכנ"ל.

כיון שעי"פ דיני התורה גם בלא שיביאו הוכחה מהאשכול, בני"י צריכים להאמין להם למה שהם מספרים שיושבי הארץ הינם גיבורים וענקיים ביותר, כיון שבי' עדים נאמנים לכל דבר שבתורה, (והם לא היו מוכששים על עצם דבר זה עי"י יהושע וכלב, אלא שהם טענו שהקב"ה יסייענו לנצחם אע"פ שהם גיבורים ביותר, ודו"ק.)

ואילו בני"י לא יאמינו להם הרי הם דאזיקו אנפשיהו, ושוב אין למרגלים חובה לטרוח ולשכנע אותם שלא לעלות לארץ, וכד נימא הכי שאכן גם לשיטתם הם לא היו חייבים מדין לא תעמוד וכו' לישא עימם את האשכול וכנ"ל, א"כ שוב